ननुमनोरथइवस्वप्नेपिवासनामयानींद्रियाणिसंत्येवातस्तत्राप्यविशिष्टंबुद्धेरेवभासकत्वं तथाचश्रुतिःस्वप्नावस्थांप्रकृत्याह अथोखल्वाहुर्जागरितदेशएवास्येति तच्चस्वप्नस्यजागररूपत्वमिंद्रियाणामसत्त्वेऽनुपपन्नं इंद्रियैरर्थोपलब्धिर्जागरितमितिप्रसिद्धेः अतोनमनोरथइवस्वप्नेपिबुद्ध्यतिरिक्तचेतनासिद्धिरित्याशंक्याह यथेति सपरमः युगपत्एककालं अतुल्यकालंअनेककालंच अतीतानागतंपदार्थजातंकृत्स्नं इहपरत्रवाजन्मनिदृष्टं अविशेषात्समंतान् सम्यक्अंतःसन्निधिर्येषांतान्सन्निहितान् इंद्रियार्थान्शब्दादीन्नोपेक्षतेकिंतुप्रकाशयत्येव यथेतिहेतौ तथाचलंपरस्परव्यभिचारि अवस्थात्रयंसंचरते यतोविद्वान्साक्षीतस्मात्सव्यावृत्तेभ्योऽनुवृत्तंभिन्नंकुसुमेभ्यःसूत्रमिवेतिन्यायात्एकइत्यर्थः अयमर्थः स्वप्नावस्थायांहिअतीतमनागतंचवस्तुजातंयुगपत्सन्निहितमिवदृश्यते तदाइंद्रियाणांसत्त्वेऽतीतादिज्ञानंनस्यात् नह्यतीतादिनातेषांसन्निकर्षोस्ति असन्निकृष्टज्ञानेतुतदानींमिंद्रियसद्भावकल्पनाव्यर्था नहिरज्जूरगादिष्विवाधिष्ठानज्ञानार्थंतदाइंद्रियापेक्षास्ति आत्मनोबुद्धेर्वाधिष्ठानत्वेनाभिमतस्येंद्रियायोग्यत्वात् तस्मात्स्वप्नेधीरेवैकामात्रमानमेयात्मनासतीतदन्येनसाक्षिणाभास्यते तस्याश्चावस्थात्रयंचलमिति अविशेषात्जागरेपिसैवमात्राभाकारेतिपरिशिष्टएकएवसाक्षीशरीरीशरीरदर्शीतिज्ञेयमिति अथोखल्वितिश्रुतिस्तु पू

यथेंद्रियार्थान्युगपत्समंतान्नोपेक्षतेकृत्स्नमतुल्यकालं ॥ तथाचलंसंचरतेसविद्वांस्तस्मात्सएकःपरमःशरीरी ॥ २ ॥ रज्जस्तमःसत्वमथोतृतीयंगच्छत्यसौस्थानगुणान्विरूपान् ॥ तथेंद्रियाण्याविशतेशरीरीहुताशनंवायुरिवेंधनस्थं ॥ ३ ॥

र्वपक्षविषयैवेतिश्रुत्यर्थविदांप्रसिद्धं अन्यथाचायंपुरुषःस्वयंज्योतिरितिस्वप्नेआत्मनःस्वयंज्योतिष्ट्वज्ञापनार्थंप्रवृत्तस्यज्योतिर्ब्राह्मणस्यनिर्विषयत्वंस्यादितिदिक् ॥ २ ॥ चलंसंचरतेइत्येतद्व्याचष्टे रजइति प्रत्येकंत्रिगुणात्मकानिजाग्रदादीनिबुद्धेःस्थानानि तेषांगुणान्तद्वतसुखदुःखादीन् विरूपान्परस्परविलक्षणान् गच्छतिजानात्येव नभुंक्ते अवस्थांतरगतस्यदुःखादेरन्यत्रादर्शनात् तथाचश्रुतिः सयत्तत्रपश्यत्यतिपुण्यंचपापंचानन्वागतस्तेनभवत्यसंगोह्ययंपुरुषइति अतोबुद्धेरेवदुःखादिभोक्तृत्वंततएवचकर्तृत्वंनत्वात्माभोक्ताकर्तावाकिंतूदासीनबोधमात्रएवेत्यर्थः इममेवन्यायमिंद्रियसंचारेप्यतिदिशति तथेति अवस्थापथेनेवइंद्रियपथेनापिबुद्धिरेवसुखादिभोक्त्रीत्यर्थः अत्रदृष्टांतः हुतेति यथाकाष्ठस्थोग्निरेवकाष्ठंदहतिनवायुः सत्वग्निंदीपयत्येव एवंइंद्रियस्थाधीरेवेंद्रियजंसुखादिकंभुंक्तेचितिस्तुबुद्धिंचेतयतएव ननुतदीयंसुखादिकंभुंक्तेइत्यर्थः ॥ ३ ॥

Digitized by Google